

JÄRVENPERÄN KOTIKAUPUNKIPOLKU

Osat: Auroran promenadi ja huviretki

Versio 4.8.2016

Julkaisija: Espoon kaupunginosayhdistysten liitto

Toimittanut: Pauli Saloranta

Yhteistyössä: Espoon kaupunki, Järvenperän omakotiyhdistys, Pro Espoonjoki ry ja Espoon perinneseura

Työryhmä: Aapo Kirvesniemi, Jouko Kivimäki, Karl-Gustav Lundell, Leo Naumoff ja Esko Uotila

KIRJALLISUUTTA

Aurora Karamzin. Aristokratian elämää. Espoon kaupunginmuseo 2006

Aurora Karamzinin ja Träskändan kartanon tarina. Pirkko Kivimäki ja Esko Uotila 2016, Espoon perinneseura

Espoo – oma lukunsa. Pertti Maisala 2008, Espoon kaupunkisuunnittelukeskus

Espoon kansakoulut 1871–1921. Veli Nurmio 1991, Espoon kaupunginmuseo

Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema. Erkki Härö 1991, Espoon kaupunginmuseo

Espoon Träskändan luontoselvitykset. Marko Vauhkonen 2005, Espoon ympäristökeskus

Kapearaiteinen hevosrautatie ja "ryssänhakkuut" Espoossa. Seija Lohikoski 1996, Nuuksion omakotiyhdistys

Kylä-Espoo. Espoon kaupunkisuunnittelukeskus 2008.

Muinaisaikojen Espoo. Jüri Kokkonen 1990, Espoon kaupunginmuseo

Sydämellistä yhteiselämää. Espoon koulutaloja 1873–1990. Kari Jormakka 1991

Träskändanpuiston asemakaava-alueen inventointi. Salonen, Schalin, Karlsson & Hemgård 2014. Espoon kaupunkisuunnittelukeskus

JOHDANTO

Järvenperä on kulttuurihistoriallisesti merkittävä kaupunginosa, jonka vaiheet kietoutuvat monin tavoin Träskändan kartanoon ja sen omistajiin. Tällä kotikaupunkipolulla kuljemme keskiajalta nykypäiviin heistä muutamien jalanjäljissä. Seuraamme tarkimmin Aurora Stjernvallia (sittemmin Demidov, Karamzin), joka oli vanhojen ruotsalaisten aatelissukujen vesa, Venäjän keisarinnan hovineiti, upporikkaan aristokraatin leski, Träskändan matriarkka ja merkittävä hyväntekijä. Taustalla vaikuttavat naapurivallat Ruotsi ja Venäjä niin poliittisesti ja taloudellisesti kuin kulttuurisestikin.

Auroran promenadi kiertää kartanon maisema- ja muotopuutarhan sekä

Espoonjoen rannat. Huviretkellä puolestaan tutustutaan kartanoaikaa seuranneeseen uudisrakentamiseen ja modernisaatioon. Mukana on nykytaidetta ja robottejakin. *Bon voyage!*

A U R O R A N P R O M E N A D I

1. Pikku-Aurora

Träskändan meijeriryhmä sai alkunsa, kun Aurora Karamzin vuonna 1860 siirretti rakennuksen Laaksoalahdesta tilanhoitajan asunnoksi ja se muutettiin uusrenessanssityyliseksi Axel Hampus Dahlströmin suunnitelman mukaan. Tämä suunnitteli samaan pihapiiriin myös kartanon meijerin sekä kolmannen rakennuksen, jossa toimi ruotsinkielinen meijerikoulu 1871–75 ja sen jälkeen Aurora Karamzinin perustama Träskändan kansakoulu. Kartanon päärakennuksen palon 1888 jälkeen Aurora itse asui tilanhoitajan ja koulun rakennuksissa ja piti nämä omistuksessaan kuolemaansa 1902 saakka.

Vuonna 1923 Helsingfors Folkskolors lärare- och lärarinneförening osti meijeriryhmän sekä 25 hehtaaria kartanon maita ja piti täällä lasten kesäsiirtolatoimintaa 1924–82 lukuunottamatta vuosia 1944–51, jolloin Aurorasommarhemmet oli sairaala- ja majoituskäytössä. Seuraavaksi omistajaksi tuli Espoon kaupunki, joka vuosien mittaan suunnitteli tänne taideteollisuuskylää, monitoimikeskusta sekä koulu- ja taidekeskusta, jotka eivät toteutuneet. Omakotiyhdistys oli kunnostanut paikkoja omatoimisesti jo 1960–70-luvulla ja 1980-luvulla sille oli luvattu toimitilakin täältä.

Vuonna 2001 viimein alkoi peruskorjaus ja 2003 aloitti Lasten kulttuurikeskus Pikku-Aurora, joka on Espoossa ainut laatuaan. Jatkossa tarkoituksena on säilyttää rakennukset ja pihapiiri kokonaisuudessaan. Kerhojen ja työpajojen monipuolinen toiminta kattaa koko korttelin ja erilaiset luovan taiteen muodot – uutuutena Käsityökoulu Robotti, jossa taiteeseen yhdistyy tiede ja teknologia.

Kesäisin mielenterveysyhdistys pitää kahvilaa Aurora-kodilla.

www.espoo.fi/pikkuaurora

www.espoo.fi/fi-FI/Kulttuuri_ ja_liikunta/Kulttuuri/Kulttuurikeskukset_ ja_ talot/PikkuAurora/PikkuAurora_eilen_ ja_ tanaan/Auroran_ ajasta_ nykypaivaan

www.kasityokoulurobotti.fi

Tietolaatikko: Kylästä kartanoksi ja kaupunginosaksi

Varhaisin Järvenperästä tunnettu muinaisjäänös on kivikautinen kourutaltta, joka löytyi Träskändan kartanon pellostä. Siihen aikaan Pitkäjärvi on ollut osa merenlahtea ja liikenne sitä myöten suhteellisen vilkasta.

Ristiretkien jälkeen seudulle tuli uudisasukkaita Sveanmaalta Keski-Ruotsista. Träskända asutettiin Bembolen emäkylästä käsin väestön kasvaessa. Träskändan ensimmäinen maatila lienee syntynyt 1400-luvun alussa. Talo tunnettiin 1600-luvulla nimellä Storträsk. Muut talot olivat Frans,

Jofs ja Kärrs. Vuonna 1787 Storträskin osti skånelaissyntyinen **Carl Nathanael af Klercker**, linnoitusupseeri ja Ehrensvärdin adjutantti, joka johti Etelä-Suomen kartoitusta ja tiedustelutoimintaa. Hän muutti Storträskin kartanoksi, rakennutti uuden päärakennuksen sekä laajensi tiluksia ostamalla ensin Fransin ja sitten myös Jofsin. Suomen sodan jälkeen af Klercker siirtyi Tukholmaan ja möi Träskändan 1810 alaiselleen Pehr Rydman Bergenstråhelle, joka liitti kartanoon myös Kärrsin.

Träskända oli valtioneuvos **Carl Johan Walleenin** suvulla yli vuosisadan 1820 alkaen. Hänen tytärpuolensa **Aurora Karamzin** möi 1895 kartanon sisarentyttärentyttäreilleen **Marie Törngrenille** (o.s. Linder) ja tämän puolisolle **Adolf Törngrenille**. He näkivät kehityksen suunnan, ja jakoivat osiin ja möivät kartanon 1920-luvulla. Espoon kunta osti päärakennuksen puistoineen ja ylipuutarhuri **Emil Hallgren** puutarhat kasvihuoneineen. Loput pellot ja metsät menivät useille eri ostajille, suurimpana näistä **Gunnar Juslin**, joka osti Norrkullan ja palstoitti sen 1930-luvun mittaan.

Ensimmäiset uudet träskändalaiset olivat helsinkiläisiä kesäasukkaita, jotka kenties vielä henkilökohtaisesti muistivat Aurora Karamzinin hahmon. Helsingistä lähdettiin myös talvisodan pommituksia evakkoon Träskändaan. Sodan jälkeenkin lähes joka talossa harjoitettiin vielä omavaraistaloutta, mm. eläinten pitoa. Vielä 1960-luvulla täällä metsästettiin mm. fasaaneja. Espoon tultua kauppalaksi 1962 vahvistettiin kylälle suomenkielinen nimi Järvenperä. Kaupunginosaksi se tuli 1972. Asemakaavoitus ja sitä seuraava täydennysrakentaminen etenivät suurimpaan osaan Järvenperää seuraavalla vuosikymmenellä. Merkittäviä uudisalueita ovat sittemmin olleet Kulloonmäki 1993, Brännberga 1997 ja Auroranportti 1996.

2. Hallgrenin puutarha

Kauppapuutarhan perinne on jatkunut jo 150 vuotta saman suvun hoidossa. Jo Aurora Karamzinilla oli täällä laaja hedelmä- ja marjatarha, jossa kasvoi 280 eri lajia alkaen päärynöistä ja omenoista latva-artisokkaan ja parsaan. Ylimpänä rinteessä olivat kasvihuoneet, joissa kasvatettiin mm. aprikooseja ja viiniköynnöksiä – sekä lukuisia eri kukkalajeja päärakennuksen ja sen puiston koristeluun. Eri kasvien vaatimusten mukaan huoneet oli jaettu kolmeen osastoon: lämpimässä oli 164 lajia, lauhkeassa 150 ja kylmässäkin 141. Joen lähellä oli höyryasema, josta suuret rautaputket veivät lämpöä kasveille. Myös kastelusysteemi oli edistyksellinen.

Karamzin suunnitteli 1860-luvulla puutarhakoulun perustamista ja palkkasi sen johtajaksi Charles Orionin, mutta tällä oli riittävästi työtä kartanon omien viljelysten kehittämisessä. Orionin jälkeen ylipuutarhurina toimi Karl Johan Gauffin ja tämän jälkeen hänen veljensä Oscar Rudolf Gauffin. Edellisestä tuli myöhemmin Tampereen kaupunginpuutarhuri ja ensimmäisen suomenkielisen puutarhalehden päätoimittaja, jälkimmäisestä Turun kaupunginpuutarhuri ja Kupittaaan puutarhakoulun johtaja.

3. Vanha siltapaikka

Ennen vanhaan vedet olivat korkeammalla kuin nykyään, sillä sadevesiä ei ohjattu piiloon viemäreihin eikä myöskään puroja oltu perattu virtauksen nopeuttamiseksi. Jokivarsi oli nykyistä avoimempi myös siksi, että sitä ruopattiin säännöllisesti. Nyt entinen vesialue on pusikoitunut.

Joen ylittävä silta taas oli aikoinaan niin kapea, että jos kaksi bussia sattui sille yhtäkaa, niistä saattoi irrota sivupeilit kohdatessa. Sen sijaan kerrotaan, että Gammelgårdin Nedre Röösin isäntä Svante Pettersson ajoi kerran isolla moottoripyörällään maantietä alas vaimo kyydissä, vaimolla sylissä täysi munakori (kaksi tiuta). Vasta sillalle tullessaan Pettersson muisti, että silta olikin korjauksen takia osittain purettu. No hän otti vain lisää vauhtia ja hyppäsi avoimen osan yli laskeutuen kauniisti toiselle puolelle. Olkansa yli vilkaistessaan tosin Pettersson huomasi, että vaimoa ei enää ole mukana!

Tietolaatikko: Espoonjoen vesistö

Pitkäjärvestä alkava Glimsinjoki kuuluu Espoonjoen vesistöön, joka on entinen merenlahti ja edelleenkin täällä vain 20 metriä merenpinnan yläpuolella. Joki on varhaisin kulkuväylä seudulla ja sen varsilla on merkittävä osa Espoon vanhinta kulttuurimaisemaa. Geologisesti jokilaakso kuuluu laajempaan kallioperän murroslaaksojen ketjuun, joka ulottuu Kirkkonummelta Tuusulanjärven kautta aina Lahden tienoilta saakka.

Espoonjoen valuma-alueen pinta-ala on 132 km² ulottuen pohjoisessa Luukkiin ja koillisessa Vantaan Piispankylään saakka. Vesistöön kuuluu myös useita järviä, suurimpina niistä Bodominjärvi ja Pitkäjärvi. Itse Espoonjoki alkaa virallisen määritelmän mukaan Bembölessä, jossa Glimsån ja Glomsån yhtyvät, ja laskee Espoonlahteen. Glimsinjoen yläjuoksusta on käytetty myös nimitystä Kvarnbyån sen varressa sijaitsevan myllykylän mukaan. Nimestä riippumatta vesistössä on paljon ahventa ja haukea sekä myös taimenta.

Espoonjoen luonto-, virkistys- ja kulttuurimaisema-arvoja vaalii vuonna 2000 perustettu yhdistys Pro Espoonjoki ry – Pro Esbo å rf. Yhdistys on toteuttanut Glimsinjoen osuudelle luontopolun, jolla on 14 kohdetta ja pystyttänyt niille kyltit kesällä 2015. Opas löytyy myös netistä.

www.proespoonjoki.fi

www.proespoonjoki.fi/Glimsinjoki%20luontopolkuopas.htm

4. Pesularakennus

Valmistui 1850-luvulla Träskändan kartanon pesulaksi, suunnittelija Turun kaupunginarkkitehti Georg Theodor Chiewitz. Hieno koneellinen laitos otti vetensä suoraan joesta. Pohjakerroksessa oli varsinainen pesula, toisessa kerroksessa valkaisuhuone sekä mankeli- ja silityshuone. Sveitsiläistyylinen rakennus paloi 1864 ja korjattiin 1869. Seuraavalla vuosisadalla se oli pitkään Kansallis-Osake-Pankin hallussa ja joutui huonoon kuntoon.

Harvinaislaatuksen pesularakennuksen pelasti Eeva Ahtisaari toimiessaan Espoon kotiseutusihteerinä vuosina 1968–75. Nyt rakennus on Espoon kaupungin omistama ja hyvässä käytössä yksityisenä asuntona. Tontille ei pidä mennä, mutta puiden lomasta voi havaita lukuisia kauniita yksityiskohtia sekä kartanoelämästä muistuttavan *retelin* eli vellikellon katoksen sekä luukun, josta sitä soitettiin.

Pesutuvan lähellä järven rannalla oli myös paalujen tukema rantalaituri ja sen päässä Chiewitzin suunnittelema venevaja.

5. Auroran kappeli

Valmistui vuonna 2000 Kirsti Sivénin suunnittelemana. Sitä ennen Espoon tuomiokirkkoseurakunta toimi paikalla sijainneessa vanhassa omakotitalossa. Kappelin salissa on 100 istumapaikkaa ja 10-äänikertaiset urut. Alttariseinälle tulee luonnonvaloa kolmesta suunnasta. Aulan ikkunaseinä voidaan avata, jolloin tila jatkuu sisäpihalle. Aulakahvilassa järjestetään myös taidenäyttelyitä. Itäisessä siivessä toimii Espoon kaupungin päiväkot.

Hieman alempana Heiniemientien risteyksessä palveli Lippa-Elanto aina vuoteen 1995 saakka. Sodan aikana pysähtyi Elannon myymäläauto Heiniemessä. Kivenheiton päässä etelässä, edelleen puistoa rajaavan kivimuurin sisällä, toimii Auroran koulu, jonka uusi koulurakennus valmistuu 2016.

www.espoonseurakunnat.fi/web/asiointi/auroran-kappeli

www.espoonseurakunnat.fi/web/tuomiokirkkoseurakunta/auroran-alue

www.espoonseurakunnat.fi/web/tuomiokirkkoseurakunta/hendry-wahlmanin-muistonayttely

www.espoo.fi/aurorankoulu

6. Huvimaja (Diana-temppele)

Pyöreä huvimaja valmistui Aurora Stjernvallin 19-vuotispäivien alla 1827, suunnittelijana Carl Ludwig Engel, Helsingin empire-keskustan suunnittelija. Kyseessä on säädynmukaiseen ulkoilmaelämään sopiva *pyörötemppele* eikä mikä tahansa sadekatos. Antiikin metsästyksen jumalattarelle Dianalle omistettu huvimaja noudattaa klassisen rakennustaiteen perinteitä doorilaisine pylväineen ja palkistoineen. Koristeellinen sisäkatto on nyttemmin aiheellisesti suojattu vandaaleilta. Huvimajan paikka on valittu tarkoituksella, että sieltä avautuu näkymä sekä päärakennukselle että Pitkäjärvelle. Nämä akselit ovat vuosikymmenten kuluessa umpeutuneet. Niiden avaaminen olisi toivottavaa, sillä huvimaja merkitsee puiston takareunan päärakennukselta katsottaessa. Samalla nämä muodostavat tilaan symmetrisen parin, sillä molemmat ovat suunnilleen yhtä kaukana joesta ja yhtä korkealla.

Hieman toisenlaista ruumiinkulttuuria harjoitettiin 1950-luvulla, kun viereisellä niityllä oli lentopallokenttä ja rekkitanko.

www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3213 (Engelistä ja mm. antiikin

pylväsjärjestelmistä)

Tietolaatikko: Aurora Karamzin (1808–1902): elämä kuin satukirjasta Osa I: Träskändasta Pietariin

Eva Aurora Charlotta Stjernvall syntyi Porissa 1808, mutta vietti lapsuutensa Viipurissa, jossa maaherrana toimi ensin hänen isänsä Carl Stjernvall ja sittemmin isäpuoli, valtioneuvos Carl Johan Walleen. Kesäisin asuttiin Jokioisilla äidin, Eva von Willebrandin suvun kartanossa, jossa tutuiksi tulivat mm. Mannerheim-serkut.

Aurora Stjernvallin elämässä ratkaiseva suuntaus oli pyrkimys yhteyteen Venäjän hovin kanssa. Isäpuoli Carl Walleen kasvatti suunnitelmallisesti tyttärestään hovikelpoisen. – ei vain tämän itsensä vuoksi, vaan koska Suomen aateli oli ymmärtänyt, miten maan etua voitiin edistää henkilösuhteisiin perustuvassa keisarillisessa hallinnossa. Vaikutusvallan huippua edusti ystävystyminen keisariperheen jäsenten kanssa sekä naimakaupat näiden lähipiirin kanssa.

Kahdeksanvuotiaana Aurora Stjernvall lähetettiin tätinsä luo Pietariin saamaan kokemusta seurapiirielämästä ja opiskelemaan ranskaa. Kun Carl Walleen kutsuttiin senaattoriksi 1820, perhe muutti Helsinkiin. Varsinainen koti oli nyt Träskändassa, jossa nuorten elämään kuuluivat retket, tanssiaiset ja myös hyväntekeväisyys alustalaisten perheitä kohtaan. Auroralla oli ihailijoita niin kotimaassa kuin Pietarissa, jossa hän vieraili sisarensa Emilien ja tämän puolison kreivi Vladimir Musin-Pushkinin luona. Tunnetut runoilijat ylistivät Stjernvall-sisarusten kauneutta. Keisariparin käydessä Helsingissä vuonna 1830 Aurora nimitettiin hovineidiksi Suomen-vierailuja varten, mutta häntä ei kutsuttu vielä palatsiin Pietariin.

Aurora Stjernvallin ensimmäinen kihlaus purkautui juuri ennen häitä, kun sulhanen, eversti Aleksandr Muhanov kuoli 1834. Talvella 1836 keisarinna Aleksandra Fjodorovna kutsui Auroran seurueeseensa – tällainen kunnia oli vain muutamalla luotetuimmalla hovineidolla. Aurora Stjernvall teki suuren vaikutuksen kaikkiin hovissa ja solmi läheiset suhteet itseään kymmenen vuotta vanhemman keisarinnan sekä tämän tyttärien kanssa. Ihailijoista sinnikkäin oli raihnainen hovijahtimestari, valtioneuvos Paul Demidov, teollisuussuvun perillinen ja Venäjän rikkaimmaksi mainittu mies. Stjernvall torjui tämän kosinnan kahdesti, mutta suostui lopulta itse keisarinnan pyynnöstä, kun tämä toivoi suomalaisen jalon luonteen parantavan Demidovin ja estävän tätä tuhlaamasta omaisuuttaan ulkomailla. Suurenmoiset häät pidettiin marraskuussa 1839 Helsingissä. Huomenlahjaksi vaimolleen Paul Demidov antoi mm. kaksi palatsia Pietarin keskustassa sekä maailman seitsemänneksi suurimman timantin "le Sancy" sekä runsaita lahjoituksia helsinkiläisille kouluille.

www.espoonperinnesseura.net/perinnetietoa/traskandan-kartano-ja-aurora-karamzin/aurora-kohti-aikuisuutta/

7. Träskändan kartanopuisto

Puiston perusti 1820-luvulla senaattori Carl Johan Walleen, joka muutti Kuninkaantien pois jokirannasta, kiertämään puistoalue pohjoispuolelta 1,5 km pitkän kiviainan takana. Näin puistoalue laajeni 22 hehtaariin. Tähän joen eteläpuolelle Walleen toteutti englantilaistyyllisen maisemapuutarhan, johon istutettiin tammia ja lehtikuusia sekä rakennettiin kaksi huvimajaa. Vaikka tavoitteena oli nyt luonnonmukaisuuden jäljittely, kaikki oli tarkoin harkittua: päärakennuksesta oli suorat näkymät huvimajoille, sillalle sekä koristeelliselle viljamakasiinille.

Puistoon tehtiin myös muodinmukainen "luola" suurista kivistä. Sen paikka (**kartalla a**) näkyy enää pienenä kohoumana metsäpolun varrella. Aurora Stjernvallin 19-vuotissyntymäpäiväjuhlassa 3.8.1827 molemmat huvimajat ja luola olivat käytössä. Yksi vieraista, Jean Boije kirjoittaa kirjeessään, miten toinen huvimaja oli *"koristeltu kukkaköynnöksin ja valaistu lyhdyin, keskellä oli pöytä kukkuroillaan kaikenlaisia virvokkeita, kuten konvehtirusinoita ja manteleita, appelsiineja, meloneja, arbuuseja, kirsikoita, vadelmia ja mansikoita, minkä lisäksi ulkopuolella oli pöytä, jolla oli juotavaa. Sieltä kuljimme syvemmälle puistoon Luolaan, joka oli loistavasti valaistu ja sitten Temppeleille ja palasimme Majalle, jossa syötiin ja nautittiin kello 12 asti."* Vielä suurenmoisempi oli keisari Aleksanteri II:lle järjestetty juhla 16.9.1863. Metsästystä varten Aurora Karamzin oli tuottanut Saksasta ja Baltiasta puistoon villivuohia, villihärkiä, saksanhirviä ja mm. 200 jänistä. Suomen kaartin sotilaat vartioivat kiviainan luona, etteivät eläimet päässeet karkuun. Keisari itse ampui suurimman saksanhirven ja sille paikalle istutettiin tammi (**kartalla b**). Kaiken lisäksi perimätiedon mukaan Aurora Karamzinin ainoa lapsi, Paul Demidov nuorempi aikoinaan lapsena ratsasti puistossa ponilla, jolla oli kultaiset kengät. Tarinaan tietysti kuuluu, että muutama kultainen kenkä on saattanut näillä retkillä pudota puistoon. . .

Vuonna 1870 puistossa kasvoi 66 puu- ja pensaslajia. Vuodesta 1961 Träskändan kartanopuisto on ollut luonnonsuojelualue. Ensin sen annettiin kasvaa lähes umpeen, sittemmin on hoidettu harventamalla ja suosimalla Auroran aikaista puustoa. Puistossa on nyt poikkeuksellisen kookkaita puuyksilöitä, mm. metsälehmäksiä sekä tammia, joista suurin on arvioitu yli 300-vuotiaaksi. Kotimaisten lajien lisäksi kasvaa Auroran Venäjältä tuomia sembramäntyjä, pihta- ja lehtikuusia sekä palsamipoppeleita. Niiden suojissa viihtyvät nykyisten espoolaisten lisäksi naakat, pähkinänakkelit, lehtopöllöt, nokkavarpuset ja erilaiset lepakot. Laululinnuista tavataan mm. satakieli ja kultarinta sekä mustapääkerttu. Puiston vanhoissa ontoissa lehmüksissä on asustellut erittäin uhanalainen kovakuoriainen aarniseppä. Puiston uudempi asukas on liito-orava.

Puistossa on Espoon kaupungin opastaulut. Pro Espoonjoki ry:n kyltein varustettu luontopolku alkaa Kuninkaantien sillalta ja jatkuu alajuoksulle.

www.espoonperinneseura.net/perinnetietoa/traskandan-kartano-ja-aurora-karamzin/traskandan-kartano-aurora-karamzinin-jalkeen/

Mihin tietolaatikko: Carl Johan Walleen

Carl Johan Walleen syntyi Turussa 1781, jossa hän aloitti virkauransa Turun hovioikeudessa 1796. Suomen sodan jälkeen Walleen eteni huikean nousujohteisesti Pietariin Suomen asiain komiteaan vasta 30-vuotiaana, sitten Viipurin läänin maaherraksi, senaatin jäseneksi ja lopulta prokuraattoriksi (vastaa nykyistä oikeuskansleria). Walleen avioitui edeltäjänsä, Viipurin maaherran Carl Stjernvallin lesken Eva Gustava Stjernvallin kanssa ja he saivat viisi lasta, joiden lisäksi Walleen otti omikseen Stjernvallien neljä lasta.

Virkaaurallaan Walleen ajoi suuriruhtinaskunnan hallinnon uudistamista ruotsalaisen mallin mukaan sekä suurta lakien kodifiointihanketta. Nämä eivät toteutuneet, mutta muilla aloilla hänen saavutuksensa olivat merkittäviä. Walleen oli Helsingin seurapiirien keskeinen hahmo, sivistynyt ja sulavakäyttöksinen esikuva nuoremmille aatelisille. Hän keräsi Helsingin parhaan kirjaston ja taidekokoelman ja ehti myös lukea laajasti historiallista ja kaunokirjallisuutta. Walleen perusti Suomen taideyhdistyksen, oli sen ensimmäinen puheenjohtaja ja mukana myös Suomen tieteellisessä luontoseurassa sekä kotipuutarhaseurassa, joka edisti maamme puutarhakulttuuria ja hyötykasvien tutkimusta – samalla osaltaan suomalaista kansallisuusaatetta.

Träskändan kartanon Carl Johan Walleen hankki 1820 voidakseen asua säätyensä mukaisesti, ja uudisti sen perinpohjaisesti varojaan säästämättä, käyttäen apunaan parhaita arkkitehteja. Varsinainen unelma oli kuitenkin talon ja puutarhan rakentaminen Helsinkiin – tätä mahdollisuutta hän oli tutkinut jo ennen Träskändaa. Niinpä Walleen möi kartanon tytärpuolelleen Aurora Demidoville 1840 ja rakennutti Helsingin Töölöön Hakasalmen huvilan puutarhoineen. Walleenin kuoleman 1867 jälkeen myös Hakasalmen huvila jäi Auroralle, jonka myötä se tunnetaan myös Aurora Karamzinin huvilana. Nykyään huvila on Helsingin kaupunginmuseon toimipaikkana.

www.espoonperinneseura.net/perinnetietoa/traskandan-kartano-ja-aurora-karamzin/carl-johan-walleen-1-osa-2/

www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3330/

8. Suuri rantatie eli Kuninkaantie

Kuninkaantie oli keskiajan tärkein maantie Suomessa. Se kulki Turusta Viipuriin muodostaen samalla keskeisen osan Bergenin ja Pietarin välisestä postireitistä 1300-luvulta alkaen. Kuninkaantietä ovat käyttäneet satojen vuosien aikana niin kuninkaat kuin kulkuritkin matkoillaan Suomen halki. Kun Carl Johan Walleen siirsi maantien kiertämään puistoa, jäi vanha tienpohja puistokäytäväksi ja säilyi leventämisiltä, oikomisilta ja päällystämisisiltä. Nyt

ulkoilutie joen pohjoisrannalla sillasta länteen ja joen eteläpuolella sillasta itään on yksi parhaiten säilyneistä Suuren Rantatien jaksoista.

Täällä tie ylittää Glimsinjoen kohdassa, jossa rannalla kasvaa suuri tammi. Pyökkikasveihin kuuluva metsätammi on eurooppalainen jalopuu, jonka puuaines on erittäin kovaa. Tammenterhoja syövät monet pikkunisäkkäät ja rungon koloissa pesivät useat lintulajit. Jopa sadat hyönteislajit ovat erikoistuneet käyttämään tammea elinympäristönään, osa vasta lahopuuvaiheessa kääpien ohella. Tammen juurisienistä tunnetuimpia ovat kymmenet eri tryffelilajit. Monilla kelttiläisillä, germaanisilla ja itämerensuomalaisilla tammi on pyhä puu. Mainitaanpa Kalevalassakin iso tammi, joka peittää auringon ja kuun. Tämän yksilön ympärysmitta rinnan korkeudelta on neljä sylvä ja ikä yli 200 vuotta. Se on voinut olla kohtuullisen kokoinen jo silloin, kun kartanon perustaja Carl Nathanael af Klercker laati ensimmäisen suunnitelman Träskändan tilakeskukseksi. Myöhemminkin sen on annettu jäädä paikalleen maamerkiksi.

Espoon kaupunginmuseon selvityksen mukaan keisari Aleksanteri II saapui Träskändan juhliin 1863 juuri tätä kautta: junalta Tikkurilasta tultiin hevosvaunuilla Kuninkaantietä ja puiston sivuportista vanhaa tielinjaa tänne sillalle, jolta aukeaa arvokas näkymä päärakennukselle. Lopuksi noustiin kaarevaa puistokäytävää talon ympäri itäpuolelta, jossa olivat kauneimmat istutukset ja pergola.

9. Kartanon puutarha

Träskändan kartanon päärakennus puutarhoineen ja sitä ympäröivine puistoineen on ollut kolmen aikansa merkkihenkilön julkisen ja yksityisen elämän näyttämö. Nämä ovat kukin vuorollaan muokanneet sitä omien tavoitteidensa ja aikakauden aatteiden mukaisesti.

Kenraali Carl Nathanael af Klercker laati vuonna 1796 suunnitelman Träskändan tilakeskukseksi. Valistusajan hengessä tavoitteena oli hyödyn ja harmonian yhdistäminen. Ruotsalaistyylinen päärakennus oli nykyistä alempana rinteessä, sen ympärillä olivat pihat ja keittiöpuutarhat, sitten kalalammikot ja hedelmäpuutarhat, uloimpana pellot ja niityt. Maisema Pitkäjärvelle oli avoin. Joen ja päärakennuksen väliin kahteen loittonevaan riviin sijoitetut asuin- ja talousrakennukset, tallit sekä mylly ja jääkellari muodostivat kuin linnan pihan – Klerckerin esikuvana olikin työpaikkansa Viaporin Susisaaren Iso Linnanpiha. Joen yli kulki silta, jonka takana oli peltoaukea.

Senaattori Carl Johan Walleen uudisti Träskändan perusteellisesti 1820-luvulla. Hän rakennutti uuden, klassista ja keisarillista tyyliä noudattavan päärakennuksen ylemmäs mäelle ja raivasi länsipuolen metsän sekä siirsi hedelmäpuutarhat idemmäs. Näin syntyi tilaa upealle ranskalaiselle muotopuutarhalle, jonka viuhkamainen rakenne korosti päärakennuksen isännän asemaa ja avasi harkittuja näkymiä eri

ilmansuuntiin.

Aurora Demidov, sittemmin Karamzin, omisti Träskändan yli puoli vuosisataa. Hänen vaikutteensa tulivat Pietarin ja Moskovon sekä Etelä-Euroopan palatsien puistoista ja niiden monista juhlista. Heti aluksi Walleenin muotopuutarha muutettiin englantilaistyylliseksi vapaamuotoisine käytävineen ja päärakennuksen itäpuolelle perustettiin laaja kukkatarha. Aurora muokkasi ja laajensi myös päärakennusta huvilamaiseen suuntaan, esikuvana Nikolai I:n puolisolleen Aleksandra Fjodorovnalta rakennuttama *Cottage*-palatsi Pietarhovissa. Magnus von Wright maalasi sarjan Träskändan näkymiä kesällä 1850.

Kartanon loppuaikoina Törngrenien kaudella ei puutarhan ylläpito ollut enää mahdollista samalla tasolla ja se alkoi rappeutua. Puistometsässän puolella kuitenkin sinnittelevät tänäkin päivänä puutarhakarkulaiset vaaleatähkämunkki ja saksankirveli. Nyt Espoon kaupungin hoidossa Träskändan puutarhaa kehitetään vähitellen kohti Aurora Karamzinin aikaista tilannetta. Kartanoympäristö rakennuksineen on valtioneuvoston vahvistama valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö. Päärakennuksen yläpuolinen jalopuumetsikkö on erikseen suojeltu luonnonsuojelulain nojalla.

www.espooluontoportti.fi/fi-FI/Kulttuuri_ja_liikunta/Liikunta/Liikunta_ja_ulkoilupaikat/Luontopolut#träskända

www.luontoportti.com/suomi/fi/kukkakasvit/vaaleatahkamunkki

www.luontoportti.com/suomi/fi/kukkakasvit/saksankirveli

10. Metsärata ja ryssänhakkuut

Pieni tasainen pengerrys joen varressa kertoo paikan, josta kulki erikoinen kapearaiteinen junarata tasan sata vuotta sitten 1916. Pienen pässi-veturin vetämä juna tuli Espoon asemalta lähes viivasuoraan tänne ja kääntyi järven rannasta pohjoiseen mutkitellen Pyölin kautta Röylän Hofgårdiin, jossa oli lastausplaani. "Metsäradalla" kuljetettiin puuta Helsingin maalinnoituksen työmaille ampumahautojen ja muiden varustuksien tukemiseen.

Metsätöissä oli venäläisten tänne tuomia kiinalaisia hunghuuseja. Puutavaraa tarvittiin runsaasti ja hakkuualueita oli useita pitkin Pohjois-Espoota tienvarsien tuntumassa. Metodina oli linjamuotoinen avohakkuu, leveys 50–200 metriä. Jokunen mänty jätettiin siemenpuuksi. Nämä lienevät olleet Suomen ensimmäisiä avohakkuuta ja järkyttivät aikalaisia kovin. Monin paikoin muistellaankin edelleen pahalla näitä ns. ryssänhakkuuta. Träskändankin maista hakattiin yli puolet: 125 hehtaaria. Myös naapurin Margretebergin ympäristössä oli avohakkuuta.

Metsärata rakennettiin nopeasti. Kilon turvepehkutehdas joutui vaikeuksiin, kun sen rata takavarikoitiin ja kiskot käytettiin metsäradan rakentamiseen. Todennäköisesti kiskot ladottiin talvella suoraan kovalle maalle, jolta lumi vain luotiin pois. Rakenne ei kestänyt veturia ja raskaasti lastattuja vaunuja etenkin Träskändan jokivarressa, jossa veturi upposi

rantaliejuun ja saatiin vain suurin ponnistuksin nostetuksi. Niin siirryttiin hevosvetoisiin vaunuihin. Rata oli käytössä pari vuotta. Paljon jälkiä ei jäänyt tästä aikansa sotastrategisesti hyvin tärkeästä rautatiestä, mutta perimätiedon mukaan veturin etupyörä ja kanuuna löytyivät vielä viime sotien jälkeen rannasta kartanon pesulaa vastapäätä.

esoteerinenmaantiede.blogspot.fi/2013/12/punapartojenکو-tykkiet-helsingin.html (Tietoa hunghuuseista)

Tietolaatikko: Helsingin maalinnoitus

Venäjä menetti Japanin-sodassa ensin Tyynenmeren laivastonsa 1904 ja sitten myös Itämeren laivastonsa 1905. Niinpä keisari Nikolai II päätti rakennuttaa pääkaupunkinsa Pietarin suojaksi linnoitusjärjestelmän aina Ahvenenmaata ja Hiidenmaata myöten. Pääpuolustuslinja oli Helsingin, Porkkalan ja Tallinnan edustalla. Saaret linnoitettiin ja varustettiin tykeillä. Saksan uhan kasvaessa ja maailmansodan puhjettua Euroopassa 1914 venäläiset alkoivat linnoittaa myös maalla – Yhdysvaltojen myöntämän suuren rahalainan turvin.

Helsingin maalinnoituksen tarkoituksena oli Viaporin sekä Kruunuvuorenselän sotasataman suojaaminen. Varustukset ulottuvat yhtenäisenä kaarena Vuosaaresta Westendiin. Linnoitustöissä oli Helsingin seudulla enimmillään 15 000 henkeä: pääkaupunkiseudun asukkaita viiden markan päiväpalkalla sekä metsätöissä venäläisten Kaukoidästä tuomia hunghuuseja. Nämä asuivat maakuopissa ja olivat paikkakuntalaisten kannalta muutenkin hyvin eksoottista väkeä. Monet upseerit puolestaan majoittuivat yksityisissä huviloissa, joiden omistajat lähtivät evakkoon. Itse keisari tarkasti töiden etenemisen Albergassa 1915. Koko maassa linnoitustöissä oli loppuvaiheessa yli 100 000 henkeä. Kun työt loppuivat vallankumouksiin 1917, nämä jäivät työttömiksi.

Maalinnoituksella taisteltiin Espoon alueella ainoan kerran 11.4.1918 Suomen sisällissodan loppuvaiheessa saksalaisten ja Helsingin punakaartin välillä nykyisessä Leppävaarassa. Sodan jälkeen linnoituslaitteet jäivät rappeutumaan. Joitakin luolia kunnostettiin puolustusvoimien käyttöön seuraavassa sodassa, osa on edelleen varastoina ja väestönsuojina. Maalinnoituksen kaikki säilyneet osat ovat muinaismuistolain suojaamat.

11. Aurorakoti

Espoon kunta osti Träskändan kartanon 1923 ja perusti päärakennukseen kunnalliskodin eli vanhainkodin, jota alettiin 1974 kutsua Aurorakodiksi. Pitkäaikaisin johtaja vuosina 1955–92 oli Georg Mäkinen.

Laaja funkis-tyylinen uudisrakennus valmistui vaiheittain 1953 ja 1957, suunnittelijana Erich von Ungern-Sternberg. Aikakauden terveysihanteen mukaiset ovat mm. suuret aurinkoparvekkeet. Huomaa myös liuskekiven käyttö betonisokkelissa. Kahvio palvelee myös ohikulkijoita päiväsaikaan, ei

kuitenkaan maanantaina. Nyt Aurorakodissa toimii useita Espoon kaupungin vanhuspalvelujen yksiköitä. Omassa rauhassaan puistossa ovat mielenterveyskuntoutujien palveluasunnot. Vastoin yleistä käsitystä Diakonissalaitos ei ole toiminut täällä, vaikka Aurora Karamzin oli perustanut sen Helsingissä 1867. Toisaalta Karamzin oli perustanut Espooseen köyhäntalon jo 1850-luvulla, mutta se ei kuulunut kunnalliskotiin.

Kappelina toimiva, Walleenin aikainen entinen **viljamakasiini** on Carl Ludwig Engelin piirtämä, erittäin hieno uusgoottilainen kivirakennus, joka on palvellut eri vaiheissa myös ruumishuoneena, sikalana ja sähkömuuntajana. Aurora Karamzin suunnitteli ortodoksisen kappelin rakennuttamista Träskändaan ja teetti piirustuksetkin, mutta hanke ei toteutunut.

Vieressä ns. **Piparkakkutalo** on rakennettu Walleenin aikana, mahdollisesti puutarhurin asunnoksi. Koristelua lisättiin osana Auroran puutarhauudistusta 1850–60-luvulla. Viime sotien jälkeen talossa majoitettiin Karjalan evakkoja.

Tietolaatikko: Aurora Karamzin (1808–1902): elämä kuin satukirjasta **Osa II: Träskändasta Töölöön**

Nuoripari ehti kiertää Demidovien palatseissa eri puolilla Eurooppaa sekä oleskella lähinnä terveyskylpylöissä ennen kuin Paul Demidov kuoli 1840. Heille syntyi kuitenkin poika, Paul Demidov nuorempi, joka tuli perimään sekä isänsä että Anatole-setänsä, San Donaton ruhtinaan valtavan omaisuuden. Elintavoiltaan poika oli vielä isäänsäkin huikentelevaisempi ja aiheutti äidilleen jatkuvia huolia. Aurora Demidov lunasti nyt isäpuoleltaan Träskändan, jossa alkoi pitää omaa seurapiiriään, ja naapurin Dalsvikin, jonka lahjoitti sisarelleen. Hän hoiti Demidovien yhtiötä, tutustui Pietarissa kirjallisiin piireihin ja solmi 1846 rakkausavioliiton kulttuurisukuun kuuluvan kapteeni Andrei Karamzinin kanssa. Hekin matkustivat Euroopassa, mm. Pariissa, jossa seurasivat parlamentin puheita "hulluna vuotena" 1848. Demidovien rikkauksien lähteillä Nizni Tagilissa Uralilla Aurora Karamzin vieraili kaivoksissa ja sulatoissa. Näkemästään järkyttyneenä hän perusti oloja helpottamaan sairaalan, kolme orpokotia sekä vanhainkodin.

Aurora Karamzinin sisarten kuoltua alkoi hän huolehtia myös heidän lastensa kasvatuksesta. Andrei Karamzin kaatui Krimin sodassa 1854 ja Aurora jäi jälleen leskeksi. Hän toimi nuorempien sukulaisten kaitsijana, otti keskeisen roolin Helsingin seuraelämässä, piti jatkuvaa yhteyttä keisarin hoviin ja matkusti Euroopassa. Aurora Karamzin suuntautui yhä enemmän hyväntekeväisyyteen ja perusti mm. Helsingin Diakonissalaitoksen 1867 ulkomailla näkemiensä mallien mukaisesti. Nälkävuosien 1866–68 aikana hän kirjoitti Aleksanteri II:lle Suomen kansan ahdingosta ja ensimmäisen sortokauden aikaan 1901 vetosi Nikolai II:n äitiin.

Demidovien liiketoimet alkoivat sujua huonosti, kun maaorjuus lakkautettiin. Äitinsä iloksi Paul Demidov nuorempi koki uskonnollisen

herätyksen, paransi tapansa ja palveli hetken aikaa virkamiehenä edeten Kiovan pormestariksi. Vuoden kuluttua hän kuitenkin kyllästyi ja palasi San Donaton ruhtinaan vauhdikkaaseen elämään, kunnes kuoli maksasairauteen 1885. Träskändan kartanon päärakennus paloi 1888 ja kun vielä "augustistormen" 1890 kaatoi suuren osan puiston puista, Aurora vetäytyi Carl Walleenin rakennuttamaan Hakasalmen huvilaan Töölöön. Siellä hänen 90-vuotisjuhlissaan onnittelijoita oli laajalti yhteiskunnan kaikilta osa-alueilta ja keisari nimitti Auroran hovirouvaksi.

Aurora Karamzinin hautajaiset 17.5.1902 olivat kuluneen vuosisadan eräänlainen loppunäytös. Ensimmäisenä laskettiin keisarin lähettämä seppele. Muistotilaisuudessa puhuivat mm. Sakari Topelius ja senaattori Leo Mechelin. Aurora Karamzin itse oli kuvannut omaa elämäänsä toteamalla, että hän täytti vain velvollisuutensa.

www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/4614/

www.espoonperinnesseura.net/perinnetietoa/traskandan-kartano-ja-aurora-karamzin/

12. Träskändan nykyinen päärakennus

Päärakennus tuhoutui rajussa tulipalossa yöllä marraskuussa 1888. Aurora Karamzin pelastautui, mutta hänen vieraanaan ollut ystävätär jäi liekkeihin samoin kuin irtaimisto ja vuosikymmenten mittainen kirjeenvaihto. Vain korurasia pelastui. Vuonna 1895 Aurora Karamzin myi Träskändan kartanon sisarensa tyttärentyttärelle Marielle (o.s. Linder) ja tämän puolisolle Adolf Törngrenille. Törngren oli lääketieteen ja kirurgian tohtori, säätyvaltiopäivien aatelin edustaja ja myöhemmin RKP:n kansanedustaja – sekä venäläistämisvuosina vastarintajärjestö Kagaalin keskeinen vaikuttaja.

Törngrenit rakennuttivat uuden, lähinnä kesäkäyttöön tarkoitetun päärakennuksen 1899 suunnittelijoina Herman Gesellius, Armas Lindgren ja Eliel Saarinen. Jäätyään leskeksi Adolf Törngren rakennutti Träskändan nykyisen päärakennuksen vuosina 1920–21. Ruotsalaista barokkia edustava rakennus on aikakautensa edustavimpia Suomessa. Sen piirsi professoriksi edennyt Armas Lindgren apunaan arkkitehti Bertel Liljeqvist. Julkisivut portaaleineen ja lateriinikattoineen luonnosteli tukholmalainen professori Isak Gustaf Clason. Törngren luopui kuitenkin pian kartanosta ja se tuli Espoon kunnan haltuun.

Viime vuosina rakennusta on yritetty vuokrata yksityisille yrityksille majoituskäyttöön, mutta ehtona on miljoonaremontti ja tilojen pitäminen paikallisten yhdistysten käytettävissä, sekä tietenkin rakennussuojelumääräysten noudattaminen. Tätä kirjoitettaessa kartano on tyhjiillään. Takaoven lähellä on Aurora Karamzinin muistolaatta.

Auroran kauden rakennuksista on säilynyt vain muutamia: Pikku-Aurora, pesula ja Piparkakkutalo sekä erittäin harvinaista rakennustyyppiä edustava keisarillinen käymälä. Se rakennettiin keisarin vierailua varten 1863 ja

varusteltiin silkkitaitein sekä samettisin istuimin. Georg Theodor Chiewitzin suunnitelmaan kuului myös koristeellinen kuisti – ideana oli käymälän naamioiminen huvimajaksi.

www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=35

[fi.wikipedia.org/wiki/Adolf_Törngren_\(nuorempi\)](http://fi.wikipedia.org/wiki/Adolf_Törngren_(nuorempi))

www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/911667.aspx

13. Auroran posti

Kaksi henkilökunnan asuinrakennusta rajaa kartanon talouspihaa, jolta navetta ja talli on purettu. Suurempi rakennuksista on Walleenin ajalta 1820-luvulta. Siinä toimi sittemmin posti sekä uudisasutuksen myötä vuonna 1936 perustettu kauppapuoti, jossa oli myös puhelin. Tavaravalikoima oli rajallinen, mutta käyntiin saattoi silti mennä parikin tuntia, kun kauppias, neiti Gunvor Petterson kertoili Aurora Karamzinin aikaisesta elämästä. Kauppias tunsu kaikki kyläläiset ja tiesi myös kaikki uudemmat asiat.

Walleenin rakennuttama kiviaita ympäröi kartanon puiston maantien reunaan seuraten. Meijeriryhmän ja karjapihan välillä oli kuitenkin puinen aita. Tien toisella puolella on kartanon **pehtoorin talo**, johon on ilmeisesti 1930-luvulla lisätty etuovelle klassista tyyliä jäljittelevä pylväikkökatos päätykolmioineen.

HUVIRETKI

14. Uusi Aurorakoti

Vuonna 2006 valmistui palvelutalo, suunnittelijana Matti Sanaksenaho. Kokonaisuus muodostuu kolmesta siivestä ja niitä yhdistävästä osasta, jonka keskellä on klassinen atrium-piha. Ulkoseinät on ladottu tiilestä keskiaikaisella munkkilimityksellä. Maanalainen tunneli kytkee rakennuksen Aurorakodin päärakennukseen. Hanke on esitelty laajasti espanjalaisessa arkkitehtuurikirjassa vuonna 2009.

Talossa toimivat Aurorakodin muistihäiriöisten osasto ja Auroranportin päiväkotit. Molempien asiakkaat hyötyvät virikkeellisesti toistensa läsnäolosta.

[www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ ja_ terveyspalvelut/Senioripalvelut/Asumista_ ja_ hoivaa/Hoivakodit/Hoivakodit_Espoon_ keskuksen_ alue\(72648\)](http://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ ja_ terveyspalvelut/Senioripalvelut/Asumista_ ja_ hoivaa/Hoivakodit/Hoivakodit_Espoon_ keskuksen_ alue(72648))

www.espoo.fi/fi-FI/Paivahoito_ ja_ koulutus/Paivahoito/Varhaiskasvatukseen_ toimipaikat/Kunnalliset_ paivakodit/Espoon_ keskus/Auroranportin_ paivakoti

15. Pihlajaniitty

Järvenperän ensimmäinen laajamittainen uudisrakennusalue kaupungin ja seurakunnan omistamalle maalle 1970-luvulta alkaen. Näissä taloissa on vielä muistona tasakattoja. Aluetta on täydennetty runsaasti kaikilla vuosikymmenillä sen jälkeen. Muutamia 1940- ja 1950-luvunkin taloja on

jäljellä. Pihlajaniityssä oli oma posti ja Pikku-Elanto. Nyt keskellä kylää eri-ikäiset asukkaat kokoaa leikkipuisto. Huomaa Vaahteristo-kadun päässä kääntöpaikan keskelle jätetty suuri hiidenkivi.

16. Järvenperän koulu

Auroranmäen lähtölaukauksena valmistui vuonna 2000 Järvenperän suurin rakennus, uusi yläkoulu, suunnittelijana Hannu Jaakkola. Luokkasiipiä yhdistää nykyaikainen sisäaula, jonka näyttävyyttä lisäsi alkujaan vesiallas. Vuonna 2009 aulan rakenteisiin levittäytyi Anne Meskanen-Barmanin moniosainen, sinisävyinen ja ihmishahmoinen epoksihartsityö, jonka nimeksi koulun oppilaat keksivät "Blues Brothers".

Järvenperän koulussa on peruskoulun luokat 7–9. Yhtenä viidestä koulusta Espoossa täällä tarjotaan painotettua luonnontieteiden ja matematiikan opetusta, johon haetaan pääsykokeella. Koulussa on myös kolme toiminta-alueittain tapahtuvan opetuksen luokkaa, joiden oppilailla on vammaan perustuva henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

Koulurakennus on mitoitettu 450 oppilaalle, mutta siellä on ollut viime aikoina noin 600 koululaista, kun Auroran alakoulun noin 300 oppilasta ja opettajaa ovat olleet täällä väistössä. Tämän seurauksena auroralaiden yläastevalinta on alkanut aiempaa useammin suuntautua Järvenperään.

www.espo.fi/jarvenperankoulu

www.kuvataiteilijamatrikkeli.fi/fi/tilaustyo/483

17. Hovtien uudisraivaajat

Hovitie oli alun perin nimeltään Metsäläntie. Sen raivasi Gunnar Juslin vuonna 1934 ja alkoi myydä kesämökkipalstoja alueelta. Tonteilta kaadetut puut sahattiin rakentamiseen Ahokankaan sahalla. Toinen saha oli Lindströmin ja toimi hieman etelämpänä nykyisen Ryytimaan kohdalla. Mökit rakennettiin omatoimisesti pienellä porukalla, piirustukset saatiin tutulta rakennusmestarilta.

Ensimmäisen 6 000 neliön tontin ostivat Kirsti Silervon vanhemmat tässä Lakeijankujan kulmasta. He asuivat Helsingin Kalliossa, isä oli kirjansitoja ja äiti kotirouvana. Uudet asukkaat viettivät täällä kaikki kesänsä. Lapset uivat järvessä ja leikkivät metsässä. Miehet kävivät töissä kaupungissa bussilla, joka kulki riittävän usein eli kerran päivässä kumpaankin suuntaan. Kun bussi ei kulkenut, käveltiin Kauniaisten asemalle. Viereisen palstan omistaja Rinne oli ylipuutarhurina Hietaniemen hautausmaalla ja toi sieltä pois heitettyjä kukkakasvien juurakoita, joita jakoi sitten naapureillekin. Perunat ostettiin lähistön tiloilta, maitoa mm. Margretebergin kartanosta, kalaa saatiin Pitkäjärvestä ja vesi yhteisestä kaivosta tai Juslinin lähteestä.

Talviasutus seudulla yleistyi 1960-luvulla. Silervotkin rakensivat omakotitalon lähistölle 1965. Rakentaminen vilkastui 1980-luvulla ja jatkuu

edelleen – viimeiset kesäasunnot ovat pian purkuvaiheessa.

www.jarvenperanoky.com/sotatalvi-1939-1940-traskandassa

18. Karamzinin koulu

Valmistui 1986, alun perin nimeltään Järvenperän koulu. Nyt vajaan 500 oppilasta luokilla 1–6 sekä esikoulussa. Koulussa järjestetään monipuolista kerhotoimintaa: on robotti-, shakki-, matematiikka-, nokkahuilu-, bändi-, teatteri-, media-, koru-, leivonta ja liikuntakerho sekä ranskan ja kiinan kielen kerhot tavanomaisen iltapäiväkerhon lisäksi. Lisäksi koulun tiloissa järjestävät toimintaa urheiluseura Viherlaakson Veikot, Pohjois-Espoon musiikkikoulu sekä Espoon kuvataidekoulu.

Rakennuksen suunnittelivat arkkitehdit Timo ja Tuomo Suomalainen, joiden tunnetuin työ on Tempeliaukion kirkko. Heidän jo 1960-luvulla kehittämänsä tyyliin kuuluu lämpimien materiaalien kuten puun korostaminen sekä vapaat muodot vastavetona modernismin kylmälle laatikkomaisuudelle. Kantavan rungon näyttäminen julkisivussa on osaltaan eräänlaista pedagogiaa.

www.espoo.fi/karamzininkoulu

fi.wikipedia.org/wiki/Timo_Suomalainen

19. Auroran päiväkoti

Valmistui Träskändan kansakouluksi (Träskända folkskola) 1891 Aurora Karamzinin rakennuttamana, Träskändan kartanon päärakennuksen palosta 1888 saadulla vakuutuskorvauksella. Rakennuksen suunnitteli Gustaf Nyström, joka on piirtänyt mm. Säätytalon ja Valtionarkiston sekä nykyisten Annantalon ja Designmuseon koulurakennukset.

Aurora Karamzin toimi Träskändan kansakoulun johtokunnan puheenjohtajana kuolemaansa 1902 saakka. Hän oli Suomen kansakoululaitoksen isän Uno Cygnaeuksen ystävä ja koulu toimikin alusta alkaen uuden, aikaisempaa teoreettisemmän opetussuunnitelman mukaan. Opettajia koulussa oli kaksi. Pitkäaikaisimpana toimi vuosina 1877–1902 Jenny Öller, joka oli valmistunut Tammisaaren seminaarista. Oppilaita oli paljon, yleensä yli 40 ja parhaimmillaan yli 60. Koulun kalustossa oli viisi karttaa, karttapallo, luonnontiedon atlas, veistomalleja, työkaluja ja höyläpenkkejä. Kirjastossa oli yli 160 oppi- ja lukukirjaa. Kansakoulutarkastaja totesi syksyllä 1895 Träskändan opetus- ja havaintovälinekokoelman erinomaiseksi.

Vanhassa koulurakennuksessa toimi viimeksi päiväkoti, joka siirtyi kesällä 2016 Auroran koulun uusien tilojen yhteyteen Träskändan kartanonpuiston reunalle Lippajärventielle.

www.espoo.fi/fi-FI/Paivahoito_ja_koulutus/Paivahoito/Paivakodit/Kunnalliset_paivakodit/Espoon_keskus/Jarvenperan_alue/Auroran_paivakoti

20. Karamzininkenttä

Urheilukenttä on rakennettu 1980-luvun lopulla palvelemaan mm. nykyistä Karamzinin koulua ja uudistettu 2000-luvun alussa. Se käsittää pallokentän ja yhden suoran mittaisen juoksuradan. Laaja näköala aukeaa kulttuurimaisemaan, jossa Toménin pellot ovat vielä viljelyssä. Uudempaa elämänmuotoa edustavat aluerakentamisprojektit ympyräkortteleissa Kullonmäessä.

21. Smedja

Perimätiedon mukaan alkujaan sepän paja, värikäs ja kaunis vanha talo oli eräässä vaiheessa kaasulaitevalmistaja AGA:n johtaja Kullbergin huvilana.

22. Soihtukaaren hartiapankkitalot

Tiiviin ja matalan pientaloasumisen perinne on Suomessakin pitkä, esimerkkeinä Vanhan Porvoon ja Rauman kaltaiset puukaupungit. Sotien jälkeisen lähiörakentamisen huippuaikoina tämä malli unohtui, mutta silti joka vuosikymmenellä 2000-lukua myöten on tehty yksittäisiä kokeiluja modernin pientalokaupungin toteuttamiseksi.

Vuonna 1980 Espoon kaupunki luovutti 36 tonttia omatoimirakentajille Träskändan kantatilan Jofsin paikkeilta, jonka päärakennus oli suunnilleen nykyisessä Tanssiaiskuja 1:ssä. Uusien talojen korkeus ja kattomuoto sekä materiaalit ja värytys oli tarkoin määritelty yhtenäisyyden saavuttamiseksi. Jopa pääikkunoiden suuntaamisesta määrättiin, samoin istutuksista ja aidoista. Aluetta pidettiin hirvittävän rumana jopa kaupungin oman rakennustarkastajan puheissa – ehkä mukana oli myös ideologista vieroksuntaa. Tontit kuitenkin varattiin pian ja suurin osa taloista valmistui asukkaiden ”hartiapankilla” itse urakoimana 1982. Aiotuista kolmesta paritalosta toteutui yksi. Pieni metsikkö jätettiin Soihtukaari-kadun keskelle puistoksi. Nyt alue on vehreä ja pidetty asuinympäristö.

Jofsin osti vuonna 1795 Carl Nathanael af Klercker ja liitti Träskändan kartanoon. Toinen kantatila Frans oli suunnilleen nykyisessä Ryytimaa 2:ssa, sen Klercker osti 1801.

23. Norrkulla

Walleenin aikainen työväenkasarmi vanhan maantien varrella oli sittemmin 1924 perustetun Norrkullan tilan päärakennus. Tilan maat palstoitettiin 1930- ja 40-luvuilla lähes kokonaan, mutta talo ja kotitanhua jäivät jäljelle saaden kutsumanimen ”Norrkullan kartano” kenties johtuen pylväistä ja muista klassisista piirteistä. Kauniisti hoidettu puutarha siltoineen ja vanhoine tammineen korostaa vaikutelmaa entisestään. Naapuritontilla Hovtien puolella on myöskin entinen kartanon asuintalo.